

KRONIKA

FILOSOFŲ VEIKLOS BARUOSE

„Dorovės pažanga ir asmenybė“ — taip pavadintą simpoziumą organizavo filosofijos, teisės ir sociologijos skyrius prie Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos instituto ir TSRS Filosofų draugijos Lietuvos skyrius. Simpoziumas įvyko 1976 metų spalio 13—14 dienomis Lietuvos TSR Mokslų akademijoje. Jame dalyvavo Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkas A. Barkauskas, aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministras H. Zabulis, Lietuvos KP CK Mokslo ir mokymo įstaigų skyriaus vedėjas J. Aničas, TSKP CK atsakingas darbuotojas G. Kvasovas. Simpoziumo dalyvių tarpe — ne tik mūsų respublikos, bet ir Maskvos, Leningrado bei kitų Tarybų Sąjungos miestų filosofai. Jų pranešimai yra dar prieš simpoziumą išleistoje knygoje¹. Šie pranešimai ir tapo simpoziumo svarstymų objektu.

Ižanginiame žodyje Lietuvos TSR MA narys korespondentas J. Macevičius apžvelgė, ką per pastaruosius metus respublikos filosofai nuveikė etikoje.

Pirmasis pranešėjas prof. A. Titarenka (Maskvos M. Lomonosovo universitetas) nagrinėjo pagrindinių dorovės pažangos rodiklių ir jos kriterijaus problemą. Jo manymu, ankstesniuose etikos tyrinėjimuose nepakankamai paisoma istoriškumo, nemaža moralizavimo. Dabar istorizmo principas plačiau taikomas. Svarbiausia, anot pranešėjo, — paaiškinti dorovinio elgesio subjektyvių ir objektyvių veiksmų santykius. Reikia tirti dorovinių santykių sistemą. Kita problema — dorovinės sąmonės struktūra. Ji tyrinėjama is-

toriškai, klasiniu požiūriu, siekiama atskleisti moralės raidą. Dorovės tipų lyginimas turi padėti išryškinti dorovės pažangą. Tai svarbu visapusiškai išsivysčiusios asmenybės formavimosi problemai spręsti.

Filos. k. Kvasovas pasakė, kad dorovės pažanga tik iš dalies savaiminga. Svarbu pagrįsti dorovės visuomeninę prigimtį. Dorovės autonomijos suabsoliutinimas palaiko individualizmą, skatina anarchizmą. Kita vertus, reikia kritikuoti supaprastintą požiūrį į kolektyviškumą. Dorovės pažangos kriterijai tyrinėtini tiek kolektyvo, tiek individo aspektu. Etika — filosofijos mokslas, jis remiasi psichologija, sociologija ir kt. mokslais. Neteisinga manyti, kad estetiniai kriterijai lemia žmogaus vystymosi harmoningumą. Be to, vientisumas, harmoningumas nėra tik etikos kategorijos. Tyrinėjimuose reikia išryškinti politinio ir pedagoginio požiūrio, juose reikia vengti per didelio akademiškumo.

Filos. k. A. Lozuraitis (VVU) atkreipė dėmesį, jog kai kuriuose simpoziumui skirtuose straipsniuose neaiškiai iškeltos problemos. Perdaug abstrakčiai sprendžiamas dorovės pažangos klausimas, tos pažangos kriterijus. Dėl to sunkiau diskutuoti. Nepakanka aiškinti vien terminus. Svarbu viską nuosekliai išdėstyti. Gnoseologinėje plotmėje tinka svarstyti, pažanga — objektyvus ar subjektyvus reiškinys, bet indukcijomis jos neįrodysime. Tam tikru atžvilgiu pažanga objektyvi, nesuabsoliutinta. Reikia tiksliau apibūdinti dialektinį metodą, aiškiau argumentuoti, patikslinti svarstomus klausimus.

¹ Зг. Нравственный прогресс и личность. Методологические вопросы нравственного прогресса и совершенствования личности, тематический сборник. В., 1976.

Prof. V. Ivanovas (Leningrado universitetas) kalbėjo apie asmenybės, kaip tam tikros sistemos, dorovinio atsparumo svarbą. Atsakomybės problemos tyrinėjimas padeda nušviesti kolektyvo ir asmenybės ryšius. Klaidinga manyti, kad dorovę kada nors bus galima įskiepyti su genetikos pagalba. Dorovė yra visuomeninis reiškinys. Socialistinė visuomenė, mokslo bei technikos revoliucija palankiai veikia asmenybės tobulėjimą. Kalbėtojas neigiamai vertino G. Batiščevo straipsnį, paskelbtą svarstomame pranešimų rinkinyje, dėl istoriškumo stokos, kad abstrakčiai nagrinėjama.

J. Lazauskas plėtojo mintį, jog būtinas istorinis požiūris ir konkreti medžiaga, kai sprendžiami labai aktualūs dorovės pažangos ir jos kriterijų klausimai. Svarbu visapusiškai atsižvelgti į jau sukauptą patirtį, marksistiškai juos nagrinėjant, drąsiau gvildinti naujus, sudėtingus dorovės prognozavimo aspektus. Kalbėtojo nuomone, simpoziumas tikriausiai taps gera mokykla pradėtiems tyrinėtojams, padės jiems geriau orientuotis mokslinėje etikos problematikoje.

E. prof. p. I. Liaviašo (Kuibyševs) nuomone, moralė pasako, kas teigiama ir neigiama pažangos atžvilgiu. Istoriją kuria žmonės. Jų visuomeninė veikla ir objektyvi, ir subjektyvi. Moralė — tai objektyvaus turinio subjektyvios formos. Svarbiausias dalykas pažangos teorijoje — dorovės pažangos turinys. Engiamųjų klasių išsilaisvinimas iš engimo — pažangos esmė. Kalbėtojas kritikavo tuos simpoziumo dalyvių straipsnius, kur žmogus visiškai suabstraktintas.

Prof. S. Anisimovas (Maskvos M. Lomonosovo universitetas) aptarė mokslo bei technikos revoliucijos ir dorovės santykį. Etika turėtų nušviesti, kaip moralė veikia mokslininkų veiklą, jų asmenybės. Kalbėtojas prisidėjo prie G. Batiščevo straipsnio kritikos, laikydamas šį darbą nemokslisku, abstrakčiu.

Filos. k. R. Petropavlovskis (TSRS MA Filosofijos institutas) teigė, kad aiškinti dorovės pažangą sunku, nes dar esanti neapibrėžta jos vystymosi teorija. Dorovės pažangos kriterijus turi būti vienas. Humanizacija negali būti toks kriterijus, nes humanizmas ir moralė yra tos pačios plotmės reiškiniai.

Prof. A. Chaikinas (Tambovas) sakė, kad objektyvus moralės pamatas — žmonių interesai, kurie atsiranda iš poreikių. Reikia atskleisti dialektikos dėsnių etinį turinį. Tuo požiūriu reikia tyrinėti kiekybės, kokybės, saiko kategorijas. Moralei taikoma tiesos matą, pranešėjo nuomone, pagrindžia praktika.

Prof. L. Archangelskis (TSRS MA Filosofijos institutas) pažymėjo metodologinį dorovės pažangos, jos kriterijaus aiškinių pobūdį. Humanizacijos laipsnis tam tikra prasme gali būti laikomas pažangos kriterijumi, nes dorovė skatina žmoniškumą. Interesų darba apibūdina dorovės pažangą, susvetimėjimo įveikimą. Bet tą pažangą reikia tirti ir socialiniu požiūriu, reikia nušviesti visuomenės pažangos ryšį su dorovės pažanga. Pastaroji atsispindi konkrečių individų elgesyje. Todėl svarbu asmenybės tipologija. Mus jaudina agresyvumas, žmogaus orumo įžeidimas, pasyvumas, infantilizmas ir panašios problemos. Mes turime aiškinti šių reiškinų priežastis. Kalbėtojas nesutiko su nuomone G. Gumnickio, kuris tai, kas amoralu, nepriskiria moralei.

Filos. k. M. Peunova (TSRS MA Filosofijos institutas) pastebėjo, kad be istorijos nėra teorijos. Ji aptarė rusų etikos raidos ypatybes. Solovjovas, Berdiajevas, Tolstojuš, Dostojevskis, sakė ji, susiję su egzistencialistais, o Danilevskis, Leontjevas — su Spengleriu, Sorokinu, Toinbiu. Pranešėjos nuomone, daugelis buržuazinių tyrinėtojų, kurie turi reikšmės etikai, dar nepakankamai įvertinti.

Prof. J. Minkevičius (LTSR MA) atkreipė dėmesį į aptariamų problemų socialinio konteksto stoką. Be šio konteksto sunku aiškinti dorovės pažangą. Objektyvaus ir subjektyvaus veiksnio santykio klausimas čia nėra dirbtinis. Reikšminga ar žmogus vertinamas kaip subjektas, ar kaip objektas. Idėjiškumas yra dorovingumo pamatas, bet ir idėjiškumas turi būti doroviškai pamatuotas. Aptardamas asmenybės ir kolektyvo santykius, kalbėtojas pastebėjo, kad kolektyve turi būti asmenybių. Kitąkart kaip tik kolektyvizmu dangstomas individualizmas. Dorovės pažanga — asmenybės pažanga.

Filos. dr. O. Cielikovos (TSRS MA Filosofijos institutas) manymu, asmenybės tipologija yra viena svarbiausių dabarties

problemų, ypač tarybinio žmogaus asmenybės tipologija. Reikia išryškinti asmenybės vientisumą, idėjinio ir dorovinio auklėjimo ryšį.

E. prof. p. E. Meškauskas (VVU) pabrėžė metodologinį svarstomos problemos aktualumą. Šiuo atžvilgiu niekada negalima pamiršti tikrosios dorovės vietos visuomenės vystymesi. Priešingu atveju greisia pavojus pasiduoti nuo realaus gyvenimo atitrūkusiam žongliravimui etinėms kategorijomis, realų socialistinės visuomenės žmogų paversti teorine konstrukcija. Kad būtų galima dalykiškai kalbėti apie socialistinės visuomenės dorovinius tikslus, pirma, būtina reikiai išsiaiškinti, kaip veikia žmonių santykių susvetimėjimas dorovės turinį ir jos socialinio vaidmens pobūdį ir, kita vertus, reiktų atsižvelgti į socialistinės visuomenės pažangos dorovinio aspekto savitumą.

Filos. k. D. Šimanovskis (Rovnas) teigė, kad dorovinių savybių reiškinys yra ir dorovės pažangos požymis. Tai pažangai svarbu dorovinės savimonės problema. Reikia tyrinėti istorinę dorovinės savimonės raidą, savimonės formas.

Lietuvos MA narys korespondentas J. Macevičius dorovės pažangos klausimą aptarė, siedamas jį su visuomenės pažangos klausimu. Tos pažangos kriterijus apibūdintinas statistiniais dėsniais. Galima kalbėti apie vergų ir vergvaldžių, buržuazijos ir proletariato dorovę, bet nei socialiniu, nei loginiu požiūriu nepamatuos religinės moralės išskyrimas. Doroviškai žmonės veikia, auklėja įvairios gyvenimo sritys. Svarbiausias dorovės pažangos kriterijus, matyt, yra socialinio būtinumo ir žmonių veikimo tikslingumo darna.

Filos. k. T. Lapina (Maskva) pritarė A. Lozuraičiui, jog dorovės pažangą reikia sieti su pačiu žmogumi. Dorovės pažanga socializme atskleidžiama viso gyvenimo kontekste.

Ped. k. R. Tidikis (VVPI) dorovinio auklėjimo veiksmingumą grindė jo integruotumu, — visos auklėjimo sritys turi būti tarpusavyje susijusios. Reikia auklėti taip, kad pats žmogus stengtųsi būti doras. Būtina reikiai skatinti asmenybės saviraišką.

Filos. k. V. Kobliakovas (Leningradas) rėmė nuomonę, kad dorovės pažanga iš dalies savaiminga. Svarbiausia dorovės problema — asmenybės ir visuomenės san-

tykiai. Žmogus yra savitikslis, bet ne priemonė. Bet žmogui būdingas dorovinis pakilimas ir nuopuolis. Taip reiškiasi visa istorija. Ir socializme, anot pranešėjo, yra dorovinio susvetimėjimo, todėl reikia gilintis, kas trukdo, kad dorovinės socializmo vertybės taptų žmonių asmeniškoms vertybėmis. Čia lemia ekonomika, o ne pamokymai. Matome ryškėjantį žmogaus vientisumą, bet kartu susiduriame ir su karjerizmu, perdėtu garbės troškimu, pavydu, pažiūra į žmogų kaip į priemonę — taip ir reiškiasi žmogaus susvetimėjimas. Mums reikia padėti įveikti tuos reiškinis.

Vyr. dėst. D. Kapačiauskienė teigė, kad, kalbant apie dorovės pažangą, svarbu paaiškinti, ką socializmas teikia žmogui ir kiek pats žmogus gali pasiekti. Reikia išskirti objektyvų dorovės pažangos kriterijų, kita vertus, pati pažangos sąvoka yra vertinamoji.

Filos. k. M. Kamyšanas priminė gyvenimišką požiūrį, pagal kurį matyti ne dorovės pažanga, bet atžanga. Toks požiūris remiamas kasdienybės įvykiais — nusikaltimais, ištuokomis ir t. t. Dorovės pažangą reikia grįsti gilesniais sociologiniais apibendrinimais. Pažanga — vertinamoji sąvoka, ji nusako klasės požiūrį.

Filos. k. B. Kuzmicko (LTSR MA) nuomone, svarstant klausimai nepaaiškėjo. Reikėtų tiksliau apibūdinti, kas yra dorovė, dorovės reikalavimai. Dorovės pažangos klausimas suponuoja dorovės savitumo klausimą. Nepatikrinę šių klausimų, nerisime tikslesnio svarstomo klausimo sprendimo.

Filos. k. D. Grišinas (Kaluga) kalbėjo, kad dar gana menka žmonių etinė kultūra. Nors etikos žinios nelaiduoja doros elgesio, bet jos yra dorovinės sąmonės branduolys. Todėl reikia atskleisti gėrio, blogio ir kitų vertybių turinį. Etinis švietimas dar pasyvus, nekeliamas dorovinio pasirinkimo klausimas.

Prof. B. Bitinas (ŠPI) atkreipė dėmesį į poveikio etikos problemą: ar suaugusiems leistina ir būtina viską žinoti apie jaunųjų galvoseną, ar dorovinga auklėjimui naudoti įtaigą? Pedagoogo požiūriu, dorovės pažangos kriterijus — etinių mokymų vertingumas. Aktyvi individo pozicija — taip pat aiškus kriterijus.

Filos. k. S. Laptionokas (Baltarusijos V. Lenino universitetas) gvildeno šeimos poveikį asmenybei.

Filos. k. V. *Bakštanovskis* (Tiumenė) siūlė nušviesti tarybinės etikos raidą. Reikėtų aptarti ir Lietuvos tyrinėtojų darbus „Filosofskije nauki“ žurnale.

Filos. k. P. *Kompanevas* (Novočerkasakas) pasakė, jog būtina reikia tikslinti etikos terminus. Tiesos ir suklydimo reikšmių, anot jo, nereiktų priskirti gėrio ir blogio kategorijoms.

Baigiamąjį žodį tarė TSRS Filosofų draugijos Lietuvos skyriaus Etikos sekcijos pirmininkas ist. k. V. *Žemaitis*. Simpoziume, pasakė jis, pareikšta daug įdomių minčių. Vertingos kritiškos pastabos, ypač apie pirmąjį simpoziumui skirtos knygos skyrių. Bet nuodugniau neaptartas asmenybės dvasinis brendimas. Simpoziumas yra reikšminga pamoka Lietuvos etikams.

Sis simpoziumas — tai pirmas tokio masto renginys mūsų respublikoje dorovės klausimais. Jame dalyvavo žymiausi tarybiniai etikai. Simpoziume išryškėjusi nuomonių įvairovė parodė, kad etikams reikia dažniau tartis metodologiniais klausimais, aktyviau ir nuodugniau tyrinėti visai socialistinei visuomenei reikšmingas dorovės problemas.

* * *

1976 metų rugsėjo 16—17 dienomis Vilniuje, LTSR Mokslo akademijoje, vyko TSRS Filosofų draugijos prezidiumo išplėstinis posėdis, organizuotas kartu su Draugijos Lietuvos skyriumi. Į posėdį atsilankė Lietuvos KP CK sekretorius L. Šepetys, LTSR Ministrų Tarybos pirmininkas J. Maniušis, Lietuvos CK Mokslo ir mokymo įstaigų skyriaus vedėjas J. Aičas, LTSR Ministrų Tarybos pirmininko pavaduotojas A. Česnavičius.

Pasveikindamas susirinkusiuosius, Draugijos Lietuvos skyriaus pirmininkas LTSR MA narys korespondentas J. *Macevičius* nurodė, kad šio išplėstinio posėdžio uždavinys yra apsvarstyti dabartinio antikomunizmo, klerikalinio antikomunizmo bei katalikiškosios filosofijos kritikos problemas, taip pat etines visapusiškai išsivysčiusios asmenybės formavimosi problemas dabartinės ideologinės kovos sąlygomis. Posėdžio dalyviai iš klausė TSRS Filosofų draugijos prezidento akad. F. *Konstantinovo* pranešimą „TSKP XXV suvažiavimas ir aktualios filosofijos mokslo prob-

lemos“. Pranešėjas aptarė marksistinės filosofijos vaidmenį dabartinėmis sąlygomis. Pasaulinės socializmo sistemos kova su pasauline kapitalizmo sistema, sakė jis, vyksta ir filosofijoje. Labai svarbu tyrinėti filosofijos ir politikos ryšius. TSKP XXV suvažiavimas išskėlė uždavinį padinti filosofijos tyrinėjimų visuomeninę reikšmę. Kiekvieno tarybinio filosofo garbės reikalas padėti spręsti šį uždavinį. Posėdyje taip pat buvo išklausti LTSR MA akad. V. *Niunkos* („Kai kurios socialinės politinės tendencijos šiuolaikinėje katalikybėje po II visuotinio Vatikano susirinkimo“), TSRS Filosofų draugijos viceprezidento prof. F. *Konstantinovo* („Socialistinio internacionalizmo problemos šiuolaikinėje ideologinėje kovoje“), filos. k. A. *Gaidžio* („Antikomunizmo ideologinių akcijų, nukreiptų prieš Tarybų Lietuvą, kritika“), prof. L. *Velikovičiaus* (apie klerikalinį antikomunizmą), Lietuvos KP CK atsakingo darbuotojo J. *Lazausko* („Asmenybės dorovinės kultūros problema“), filos. k. B. *Kuzmicko* („Šiuolaikinio katalikiškojo modernizmo filosofinės problemos“), ist. k. A. *Balsio* („Mokslinės materialistinės pasaulėžiūros formavimas šiuolaikinės ideologinės kovos sąlygomis“) ir ist. k. V. *Žemaičio* („Aktualūs dorovinio auklėjimo teorijos klausimai“) pranešimai.

TSRS MA narys korespondentas T. *Oizermanas* aptarė pasiruošimo pasaulinei filosofų konferencijai 1978 m. Diuseldorfe (VFR) eigą, papasakojo apie eilinį Hegelio filosofijos tyrinėtojų kongresą Lisabonoje (1976 metų rugpiūčio mėnesį), apibūdino kai kuriuos ideologinės kovos kapitalistinėse Vakarų šalyse aspektus. TSRS Filosofų draugijos viceprezidentas prof. S. *Meliuchinas* kalbėjo apie mokslo žinių panaudojimą neotomistinėse koncepcijose.

TSRS Filosofų draugijos skyrių pirmininkai pasidalijo sukaupia skyrių veiklos patirtimi. Pirmasis kalbėjęs Lietuvos skyriaus pirmininkas LTSR MA narys korespondentas J. *Macevičius* pažymėjo, kad skyrius daug dėmesio skiria filosofijos žinių populiarinimui. Labai aktyviai veikia etikos sekcija, vadovaujama ist. k. V. *Žemaičio*. Svarbu, kad visos sekcijos vaisingai dirbtų. Dabar skyrius turi 19 kolektyvinių ir 206 individualius narius. Pagal pirmininkų pranešimus, Estijos skyrius turi 97 individualius ir 5 kolektyvinius na-

rius, Latvijos atitinkamai — 130 ir 13, Siaurės vakarų skyrius (bazė — Leningrado universiteto Filosofijos fakultetas) daugiau kaip 600 individualių narių, Baltarusijos — 430 ir 17, Ukrainos — daugiau kaip 1500, Maskvos — daugiau kaip 3000 individualių narių (Maskvos skyriui priklausau 11 sričių). Vien TSRS MA Filosofijos institute yra daugiau kaip 100 individualių narių. Paskui kalbėjo kitų skyrių pirmininkai ir sekretoriai: Estijos TSR MA akad. G. Nanas, Latvijos (sekretorė) — fil. k. K. Mamajeva, Šiaurės vakarų (sekretorius) — fil. k. V. Karasiovas, Baltarusijos skyriaus pirmininkas fil. k. K. Potajenka, Ukrainos — UTSR MA narys korespondentas V. Šinkariukas, Azerbaidžano — TSRS Filosofų draugijos viceprezidentas, Azerbaidžano TSR MA akad. F. Kočerlas, Kazachijos — prof. B. Amantajevas, Maskvos — prof. D. Kozlovas ir TSRS MA Filosofijos instituto — prof. B. Mankovskis. Kalbėtojai iškėlė savo skyrių laimėjimus ir trūkumus, pateikė pasiūlymų draugijos ir jos skyrių veiklai gerinti.

Baigiamąjį žodį tarė draugijos prezidentas akad. F. Konstantinovas.

* * *

Rugsėjo 16 dieną įvyko žurnalo „Voprosy filosofiji“ skaitytojų konferencija.

Konferenciją pradėjo žurnalo redaktorius S. Frolovas. Jis nurodė dabarties problemas, kurios atsispindi žurnalo puslapiuose. Ragino plačiau tyrinėti filosofines ir socialines išsivysčiusios socialistinės visuomenės problemas, svarbiausius istorinio materializmo, materialistinės dialektikos klausimus. Reikėtų kompleksiskai spręsti žmogaus problemas apskritai bei specialius demografijos, ekologijos klausimus. Reikia giliau nušviesti kapitalizmo dvasinę krizę, ypač etiniu požiūriu. Trūksta didesnių darbų apie dabar paplitusias buržuazines visuomenės koncepcijas. Filosofai turėtų daugiau bendrauti su menininkais. Žurnale atsispindi filosofų glaudūs ryšiai su gamtos mokslų specialistais. Baigdamas žurnalo redaktorius S. Frolovas pabrėžė, jog būtina reikia gerinti filosofijos tyrinėjimus.

Paskui žodis buvo suteiktas žurnalo „Voprosy filosofiji“ skaitytojams. E. prof. p. B. Genzelis pageidavo dau-

giau diskusinių straipsnių ir iš įvairesnių miestų. Jis pastebėjo, kad žurnalo teorinis lygis ne visą laiką kyla aukštyn. Reikėtų dažniau skelbti tarybinių filosofų tyrinėjimų apžvalgą, plačiau kelti žmogaus problematiką.

Prof. I. Zakso nuomone, žurnale per maža etinės problematikos straipsnių. Neapatinėjami profesinės etikos klausimai. Mūsų gyvenimas sudėtingas, kartais gana prieštaringas. Greta teigiamų dalykų yra ir neigiamų. Tuo tarpu pastarieji žurnale per mažai nušviečiami, nepakankamai nagrinėjamos jų priežastys. „Voprosy filosofiji“ šiuo atžvilgiu turėtų aktyviau spręsti tokio pobūdžio klausimus.

E. prof. p. E. Meškauskas atkreipė dėmesį į neabejotiną žurnalo pažangą spausdinamos medžiagos teorinio pagrįstumo atžvilgiu. Kad gerėtų žurnalo turinys, šaldakcija turėtų daugiau skatinti visos šalies filosofų kūrybinį bendradarbiavimą, sprendžiant aktualias marksistinės-lenininės filosofijos problemas. Geriausių pagrindą tokiame bendradarbiavime galėtų sudaryti teminiai žurnalo numeriai su diskusijomis juose keliamais klausimais. Šiuo metu praktikuojami regioniniai numeriai, atrodo, negali sudaryti reikiamo pagrindo visos šalies filosofams tikrai kūrybiškai bendradarbiauti.

Doc. R. Pavilonis kalbėjo, jog reikia dalykiškiau nustatyti skelbiamų straipsnių santykį.

Prof. N. Ickovičius pažymėjo, kad žurnalas plėtoja filosofinę kultūrą. Vis dėlto žurnalas per maža dėmesio skiria materialistinei dialektikai. Anot jų, reikėtų diskusijų reliatyvumo, absoliutumo klausimais.

Filos. k. M. Šubas pageidavo, kad žurnalas supažindintų skaitytojus su technikos mokslų metodologija per 15 metų. Šiais klausimais nieko nebuvo rašyta.

VISI Filosofijos katedros asistentas V. Radovičius pažymėjo, jog žurnalas per maža parenka įvairesnių autorių.

Atsakomąjį žodį tarė žurnalo „Voprosy filosofiji“ atsakingasis sekretorius L. Grekovas. Jis kalbėjo apie žurnalo tradiciją skelbti vienos šalies bei respublikos filosofų straipsnius. Aktualios katalikybės problemos. Respublikos filosofai gali padėti žurnalui tas problemas nušviesti. Jo nuomone, skirti numerį vienai problemai netikslinga. Straipsniai apie relaty-

vumą reikalingi, bet jie turi būti dabarties mokslo lygmeny. Reikėtų darbų ir technikos mokslų metodologijos klausimais. Redakcija ketina atsižvelgti į skaitytojų pareikštas pastabas.

* * *

1976 metų rugsėjo 24—25 dienomis Rygoje įvykusioje respublikinėje mokslinėje konferencijoje „Vientisos asmenybės formavimo sąlygos“ dalyvavo Kauno A. Sniečkaus politechnikos instituto Filosofijos katedros vyr. dėstytoja D. Kapačiauskienė ir šių eilučių autorius.

Konferencija suruošta Latvijos Valstybinio P. Stučkos universiteto Istorinio materializmo ir filosofijos istorijos katedros (vedėjas doc. P. Laizanas) iniciatyva. Konferencijos dalyvių, taip pat ir aukščiau minėtų mūsų respublikos atstovų pranešimų tezės buvo iš anksto paskelbtos ir išleistos atskira knygele¹.

Pirmasis konferencijos pranešėjas Leningrado Valstybinio A. Ždanovo universiteto prof. M. Kaganas atkreipė dėmesį į publicistinių lygmenį, kuris tebevy-

rauja etikoje, pedagogikoje; reikia siekti tikrai moksliško tyrinėjimų lygmens. Dabar veiksmingiausias sisteminis metodas, juo reikia remtis. Pastarasis teiginys tapo karštų diskusijų objektu po to, kai jį siekė paneigti E. Ožiganovas (Ryga). Šis oratorius teigė, kad sisteminis metodas netinkamas sociologijoje, o tuo labiau filosofijoje dėl šių disciplinų objektų sudėtingumo. D. Kapačiauskienė nušvietė dorovės vaidmenį, formuojantis vientisai asmenybei. Komunizmo dorovinis aspektas yra esminė jo, kaip tikslo, savybė. Visapusiškai išsivysčiusi asmenybė pasižymi universaliu, tikrai visuomenišku savo veiklos pobūdžiu. Vientisa asmenybė — tai dorovinga asmenybė. Jos formavimosi pamatas — komunizmo kūrimo praktika. Vienas iš aktyviausių konferencijos organizatorių doc. A. Millsas (Latvijos Valst. universitetas) aiškino sąvokas „vientisa, visapusiška, harmoninga asmenybė“. Tas aiškinimas taip pat sukėlė diskusijas. Apskritai pasakyti savo mintis turėjo progos ne viena dešimtis konferencijos dalyvių.

E. K r a k a u s k a s

NAUJOS DISERTACIJOS

B. Leskauskaitė

Aleksandro Dambrausko—Adomo Jakšto visuomeninės-filosofinės pažiūros²

Lietuvos visuomeninės filosofinės minties istorijoje XIX a. pabaiga—XX a. pradžia yra vienas sudėtingiausių ir prieštaringiausių laikotarpių, palikęs daugiasluoksnę dvasinę kultūrą, įvairias ideologines sroves ir galias filosofinių koncepcijų konfrontacijas. Praeities kultūros įvertinimas marksistinės metodologijos požiūriu teikia galimybę nustatyti visuomeninės filosofinės minties sąsajas, atskirų mąstytojų pozityvią vietą Lietuvos filosofinės minties raidoje. Todėl į respublikos filosofijos istorijos tyrinėjimą buvo įtrauktos žymaus to laikotarpio katalikybės idėjinio vado Aleksandro Dambrausko—Adomo Jakšto

(1860—1938) visuomeninės ir filosofinės pažiūros. B. Leskauskaitės disertacija yra dalis mokslinio darbo, kurį atlieka LTSR MA Filosofijos, teisės ir sociologijos skyrius.

Aktyvaus katalikiškosios buržuazijos ideologo A. Jakšto visuomeninės ir filosofinės pažiūros lig šiol nebuvo susilaukusios didesnių studijų. Jo teorinio palikimo nagrinėjimas yra svarbus ne tik filosofijos istorijos, bet ir šiuolaikinės ideologinės kovos aspektais. B. Leskauskaitė, nagrinėdama A. Jakšto palikimą, daugiausia dėmesio skiria konceptualiniam tyrinėjimo aspektui, siekdama išryškinti idealistinius ir metafizinius jo pažiūrų pagrindus.

¹ Зг. Проблемы формирования целостной личности. Тезисы докладов межвузовской научной конференции. Рига, 1976.

² Filosofijos kandidato laipsnio disertacija, apginta 1975 m. birželio 24 d. VVU Istorijos fakulteto Mokslo laipsnių teikimo tarybos posėdyje. Mokslinis vadovas — filios. k. doc. A. Gaidys; oficialieji oponentai: filios. dr. doc. B. Genzelis, filios. k. doc. J. Muireika; kolektyvinis recenzentas — Vilniaus pedagoginio instituto Filosofijos katedra.